

Baracs falu elképzelt képe (Kőnig Frigyes rajza)

mos jellemzőre következtethetünk. Az épület magja egy korai, 12–13. századi, román stílusú, félköríves szentélyű templom lehetett. Ennek nyugati homlokzatához a középkor folyamán torony épült, a szentély mellé pedig talán sokszögű záródású (poligonális) sekrestyekaplna, amely egyúttal kegyúri temetkezőhely is lehetett. Később épülhetett fel a sekrestyekaplnával egybenyitott északi mellékhajó és a nagyméretű új nyugati torony. Az épület hasonló, de összetettebb építéstörténetű, mint a tiszazugi Monostorospás temploma.

A terepi kutatások során nagyméretű faragott kvádereket találtunk a templom melletti gazos mezejére kidobva. Vizsgálataink szerint a puha, könnyen faragható kagylós mészkőtömbök Buda környékéről, a csiszolt, kemény vörösmészsző darabok pedig a Gerecséből, Lábatlan és Piszke környékéről kerülhettek ide. Közvetlen bizonyítékunk nincs rá, azonban feltételezhetjük, hogy a környékbeli templomokhoz hasonlóan ennek falába is kerültek a közeli római limes erődítményeiből és településeiből származó kövek. Gerecze megemlítette, hogy Fejéregyháza romjai közül rengeteg római feliratos kő került elő, s más forrásokból tudjuk, hogy Tass és Szalkszentmárton határában is találtak ilyeneket a középkori templomok bontásakor. A Duna mentén tehát részben a római maradványokból, részben határán leúsztatott dunántúli kövekből, illetve részben a helyben égetett téglából építkeztek eleink.

Baracs

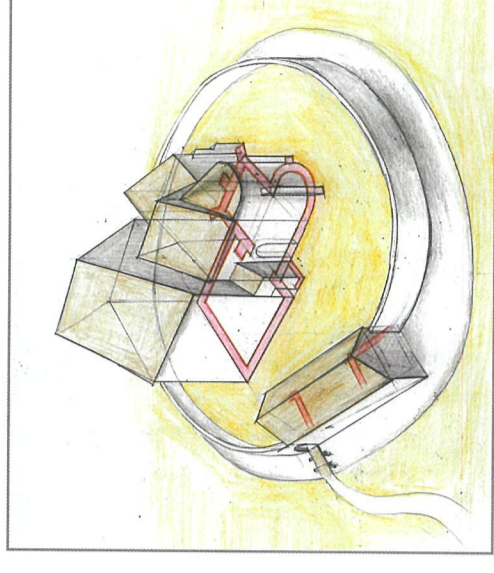
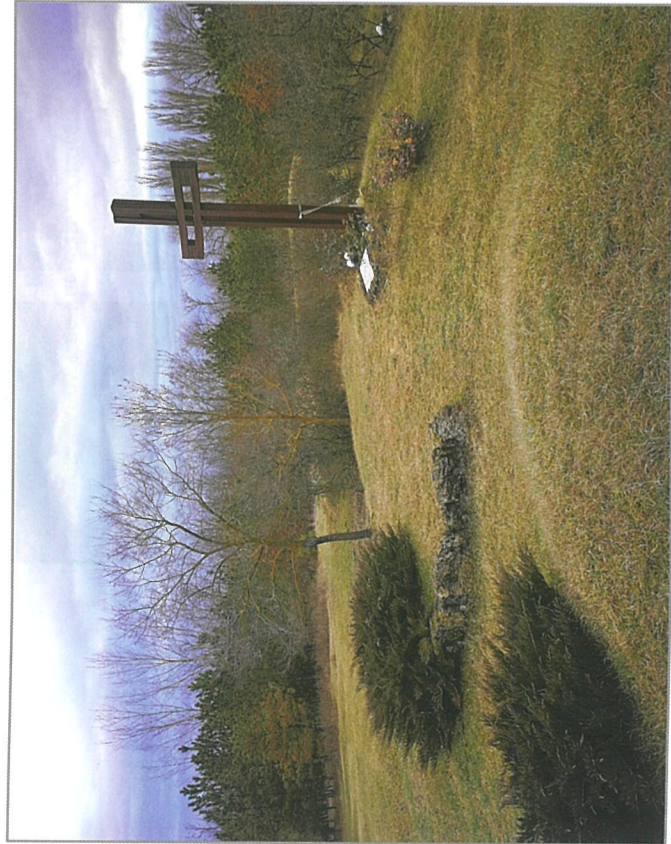
Kunbaracstól nyugati irányban, erdők és szántók között található a Templompuszta nevű határrész, mely a nevét a középkori Baracs templomáról kapta. Kőrai történetéről sajnos semmilyen írott forrást nem ismerünk. A terepi kutatások alapján azonban bizonyos, hogy a 11–13. században is lakták Baracs területét. Valószínű, hogy a tatárjárás idején elnéptelenedett, azonban az előkerült leletek szerint a 14. század elejétől újra lakott volt a 16. század első harmadáig. A középkorban Csanádhhoz hasonlóan Fejér megye solti székéhez tartozott. Újkori nevével ellentétben Baracs nem volt kun település, ahogy a szomszédos (szintén solti székű) Adacs (ma Kunadacs), illetve az egykor Pest vármegyéhez tartozó Peszér (ma Kunpeszér) sem.

A mohácsi csata utáni zűrzavaros időszakban nem ismerjük a sorsát, valószínűleg rövid időre elhagyhatták lakói. A török és magyar forrásokból azonban annyit megtudunk, hogy a 16. század közepétől annak végéig bizonyosan lakták. Ezek közül különösen érdekes egy 1558-as irat, mely szerint Miksa főherceg a hűtlen Gyukeffy Boldizsártól elvette Baracsot és Tabdy Antalnak adta. A forrásból nem derül ki, pontosan milyen hűtlenséget követett el a falu birtokosa. A választ talán azokból a tárgyakból következtethetjük ki, melyeket az elmúlt években múzeumbarát fémkeresősök segítségével gyűjtöttünk Baracs területén.

A baracsi hamisító műhely leletai

A baracsi templom helyén kialakított emlékhely (Fotó: Pánya István)

A baracsi templom elképzelt képe (Kőnig Frigyes rajza)

A mindennapi használati tárgyak, fegyverek és érmék mellett öntőtéglgy töredékét, illetve veretlen éremlapkákat és ezekből vert 16. század közepi hamis érméket találtunk a faluhely peremén. A körülményekből úgy tűnik, hogy az 1550-es években pénzhamisító műhely működött a faluban, s talán ennek kitudódása miatt kobozták el a falut birtokosától.

A tizenöt éves háború idején a környékbeli kun és magyar falvakhoz – Adacs, Bene, Lajos, Mizse – hasonlóan elnéptelenedett. Két évtized után 1622-ben újra lakott, azonban néhány évre rá, 1626-ban már ismét pusztá, melyet a szalkszentmártoniak, később pedig a kecskemétiiek béreltek, s területén marhákat legellették. A török alóli felszabadulás után nem települt újra, s csupán két és fél évszázaddal később, a II. világháború után jött létre az újkori Kunbaracs község. A falu 16. század végi pusztulása után a templom állapota romlásnak indult. A Pentz-féle jegyzékben 1699-ben romként említették. Később, a 18–19. század folyamán köveit apránként elhordták a környékbeli tanyákhoz, illetve a közeli Vörös-kastély építéséhez.

A középkori falu területén Szabó Kálmán kecskeméti múzeumigazgató és munkatársa, Papp László végzett feltárásokat 1927-ben. Tőlük tudjuk, hogy az egykori Baracs egy mocsárral, ingovánnyal körülvett szigetszerű magaslat környezetében alakult ki, melyet a lecsapolások előtt csak dél–délkelet felől lehetett megközelíteni. Baracs környékét az 1960-as évek körül csapolták le, így a kecskeméti kutatók vízrajzi szempontból szinte érintetlen tájat láthattak 1927-ben.

A falu központi, legsűrűbben beépített része egy méretes homokdomb déli előterében, egy északkelet–délnyugati irányú, nyugat felé kiszélesedő utca mentén feküdt. Papp László feljegyezte, hogy a marhaslatról ekkoriban még jól látszottak az egykori házak helyei az érett, hullámzó gabonában. A falu temploma a domb nyugati peremén épült fel, tőle keletre pedig, a domb középső részén a birtokos Baracsi család udvarháza állt.

A baracsi templom kiemelkedik a Duna-Tisza-közi középkori falusi templomok sorából mind mérete, mind alaprajza tekintetében. Magja egy 12–13. századi kis, félköríves apszisú, román stílusú templom lehetett, melyet a 14–15. század folyamán széles, de rövid hajóval bővítették. Ekkor a szentélyé alakított eredeti hajó déli kapuját befalazhatták, és mellé kis csontkamrát (latinul 'ossarium') építettek. A 15. század második felében, vagy a 16. század elején a szentély északi oldalához halóboltozatos kegyúri sirkaplna épült, amit árkádivvel kapcsoltak a szentély teréhez s feltehetően sekrestyeként is használtak. A templom körül elhelyezkedő temetőt rétimészszőből rakott kőfal vette körbe, melyet délen szakított meg egy pincével ellátott kőépület, valószínűleg a paplak.

Az épület fő tömege rétimészszőből, a faragványok pedig jól faragható homokkőből készültek. 2018 nyarán Czigány Péter megőrizte a templom egyik fara-

gott boltozati elemét, melyet elmondása szerint a Vörös-kastély pincéjének átalakításakor kidobott kövek között talált. Az általa megmentett faragvány egy 15. század végi, esetleg 16. századi eleji kétszer hornyolt bordás halóboltozati X csomópont, mely feltehetően a sekrestyekaplna boltozatából való. A templom megmaradt kövei – köztük rétimészsző és puhamészszőből készült kváderek – megtekinthetők a Vörös-kastély tornyainak falában.

Baracs érdekessége a templomtól északkeletre fekvő nagy méretű kőalapozású udvarház, melynek kutatása során díszes, mázas kályhacsempéket is találtak a kecskeméti régészek. A baracsi templom viszonylag közismert, az időnként erre vetődő törvénytelen fémkeresősök mellett számos természetjáró keresi fel az épület helyén kialakított emlékhelyet.

AJÁNLOTT IRODALOM:

DR. GERECZE PÉTER: *Dunavécsei ásátások*, Archeológiai értesítő, Budapest 1910.

PAPP LÁSZLÓ: *Ásátások a XVI. században elpusztult Kecskemét vidéki falvak helyén*, Néprajzi Értesítő, Budapest 1931.

SZABÓ KÁLMÁN: *Az alföldi magyar nép művelődéstörténeti emlékei*, Budapest 1938.

A Vörös-kastély tornyába épített templomkövek (Fotó: Pánya István)

